

bi házasság. Hogy elválasztásért vagy házasságért fizetnek, az ugy hiszem rendén van. A mi törvényszékeinket a kormány nem fizeti, fejedelmi dotatiókat, vagyonukat a mult század elején fegyverrel elvették, miért ne fogadnók el a munkadíjt attól, kinek van. Van ingyen választás és házasság is elég.

A magyar kormány figyelmétől nem félünk. Sőt teljes reménynyel vagyunk, hogy a magyar közjognak és prot. egyházak autonomiájának megsértését, ha az csakugyan megsértetett, türni nem fogja.

A magyar sajtó tekintélyesebb részének eddigi fellépésében, a magyar nemzet alkotmányos érületében, szellemi felvilágosultságában mindenestre zálogát látjuk annak, hogy ha csakugyan küzdenünk kell akár nyílt-, akár titkos ellenségeink ellen, ott lesznek velünk a küzdelemben a sajtó, a prot. társ egyházak, és a hazának minden felvilágosodott férfia.

Végül saját hiveink megnyugtatóására irhatjuk, hogy egyh. kormányzatunk a szükségelt teendőket nem fogja elmulasztani. Püspökünk a kormánytól már is felvilágosítást kért s ha valónak bizonyulna a kérdéses rendelet, az éppen legközelebről egybegyülő Főtanács bizonyosan kérni fogja az országgyűléstől a jogsértés orvoslását.

NAGY LAJOS.

IRODALMI ÉRTESEITŐ.

Könyvismertetés. A magyar országgyűlések vallásügyi tárgyalásai a reformatiótól kezdve. Irta: Zsilinszky Mihály. I. kötet. A reformatiótól a bécsi békeig (1523—1608.) Budapest 1880. Kiadja: a „Magyarországi Protestáns Egylet.“

Mint főcíme mutatja, jelen munka a Kovács Albert által szerkesztett protestáns theologiai könyvtár XIV. kötete, egyike azon monografiáknak, melyek megírására a magyar irodalom protestáns kapacitásai vállalkoztak. Zsilinszky ezen vállalkozók sorában az első sorban foglal helyet, nehéz és terjedelmes tárgyát nagy készletséggel, nagy kedvvel oldotta meg. Munkájának első kötete, mely előttünk fekszik, egy századot se foglal magában, s e század ha nem is tartozik a protestantismus letragikusabb századai közé, nemcsak bő, hanem egyszersmind igen elágazott anyagot nyújt a történetírásra, s örömmel látjuk, hogy Zsilinszkynek sikerült feldolgozásában bizonyos egységet behozni, s végig érvényre emelni.

Munkáját 12 fejezetre osztja. Megelőző bevezetésében futólag festi a megelőző kort, indokolja a reformatió fellépésének jogosultságát s történeti előadását az 1523-iki budai országgyűléssel kezdi, hol a protestantismus, illetőleg a luth. ellen a legelső törv. czikk keletkezik. S azon időtől fogva, a letárgyalt korszak alatt legtöbbsnyire a magyarországi és erdélyi országgyűlési végzések nyomán letárgyalja a református, lutheranus és unitárius vallás keletkezését s keletkezésének küzdelmét azon visszahatással szemben, melyet a protestantismus-fejlés elébe a katolikusok és jésuiták, a katolikus világi rend és az udvar támasztottak. A magyarországi országgyűlési végzések mel-

lett az erdélyi részletes és országos gyűlések végzéseire, azok okaira és következményeire, kellő terjedelemben fordítja figyelmét. Az unitárius vallásra nézve különös érdekekkel a 6. és 8. fejezet bír, mint a melyek elsejében az unitárius vallás elismertetése, az utolsóban a Dávid Ferencz bukása előzményeivel és következményeivel terjedelmesen tárgyalva van. A protestáns felekezetekre nézve különös érdekekkel bír a 10-ik fejezet, melyben a visszahatás Basta alatt tetőpontját éri s a 12. Fejezet, hol Bocskay a protestantismus érdekében zászlót bont s kivívja a bécsi békét.

A munka irálya, szelleme ismertetésére, legyen elég a bevezetésnek egy passusát idézni, melyben tiltakozik azon felületes felfogás ellen, mintha a reformációt Tetzl bünbocsánati visszaéléseiben lehetne keresni.

„A reformáció okait mélyebben kell keresni.

Nemünk történelmének egyik legmagasztosabb tanúsága az, hogy mikép a természetben, ugy az erkölcsi és szellemi világban is forradalom támad, mi helyt a természetes fejlődés megakadályoztatik. A reformáció az elnyomott, a lealázott emberi szellem forradalma volt, melynek nagyszerű jelentősége nemcsak abban áll, hogy a keresztény vallást visszavezeti őseredeti forrásához, a bibliához, és hogy ezt a középkori hagyományok salakjaitól megtisztította; hanem kiválóan abban, hogy a kereszténységet a tudománnyal és az étellel kibékítvén, az emberiség legnemesebb törekvéseinek, a haladásnak, a felvilágosodásnak alapelvétéé lön.“

Mint vezetésére végzavaiban mondja: nem a katolikus párt ócsárlására, se nem a protestánsok magasztalására, hanem történetírásra vállalkozott, — elismerve az érdemet annál, s megróva a tévedést ennél. S ugy látszik mégis, hogy ezen utóbbi felfogásából egyedül nekünk jutott ki a telymérték. Dávid Ferencz bukásának leírása után a következő reflexiót engedi meg magának: „Dávid tragikus sorsa érdekes példát szolgáltat arra, hogy a szabad kutatás elve, helytelenül alkalmazva, a gondolatoknak és következtetéseknek mily tömkelegébe vezetheti a legjelesebb főt, a legnemesebb szívet, ha az értelem végességének gondolata kellő szerénységre nem kényszeríti. Dávid a kereszténység mélységeit teljesen ki akarta meríteni, azért változtatta folytonosan nézetét, azért kellett saját hivatól is elhagyatva megbuknia.“ **K. L.**

„Magyar Prot. Egyh. Isk. Figyelő“ VII.—VIII. füz. jul.—august. A juliusi füz. érdekes tartalma: Egy elfeledett zsinati tárgy. Czelder Márton. Spurgeon. (Életrajzi vázlatok). Láng Adolf. A világ jövője, megvilágítva a történelem és kijelentés által. Venetianer Sándor. Zsoltár áttételek. Ivánka Sámuel. A régiek. A kecskeméthy reform. egyház jegyzőkönyvéből. Közli Fördös. Kül- és belföld stb. rendes rovatok. VIII. füz. A középtanoda ügye. Melegh Gyula. A vallás történelmi fejlődése. Szabó József. Venetianer fenti cikkje folytatása. Külmissiói szemle. Láng A. Az első korszak reformatorai. Rác Károly. Az 1848—49 bepecsételt könyve. Vári Szabó Sámuel. Apafi Mihály levele a máramarosmegyei főtisztekhez 1672. jul. 9. Közli Koncz József. S rendes rovatok. A z Evang. Lelk. Tár. VI.—VIII. füz. Czelder, Könyves Tóth Kálmán s másoktól jeles gyakorlati beszédekkel. „A Protestáns Pápa“ szerkesztői az aug. füzetben jelentik, hogy lapjuk második évfolyamát nem zárják be a 12-ik (sept.) számmal, hanem, hogy a polgári évvel együtt haladjanak, az okt.—nov. és decz füzeteket a II. évfolyamhoz csatolják, s így a 3-ik évf. 1882 januárral fog kezdődni. E lapot a gyakorlati lelkészségre nézve igen hasznosnak találjuk, miért papjaink figyelmét felhívjuk arra.

A Vasárnapügy külföldön és hazánkban. Jelentés és javaslat a tisztántuli reformált egyházkerülethez. Egy égető kérdést tárgyal e kis füzet. Vajha befolyása lenne arra, hogy minél nagyobb mozgalom indíttatnék meg a vasárnap elköznapiasítása ellen. A füzet ára 10 kr.